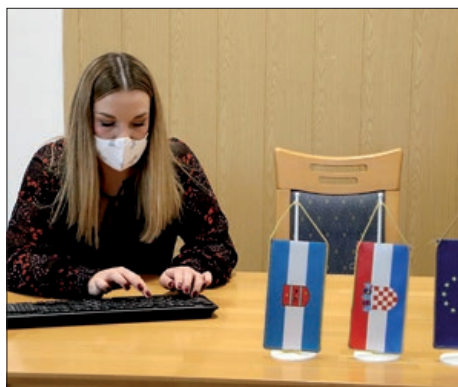

Prva sambotelska spomen-svetačnost Ivanu Blaževiću

FOTO: TIMEA HORVAT

4. – 5. stranica

Dogovori putem Zoom aplikacije

7. stranica

110. obljetnica smrti Franje Stazića

10. stranica

Obnova lukoviške crkve

12. stranica

Čuvajmo izvorne govore, bogatstvo hrvatskoga jezika!

Kamo vode politički proglasi o jeziku, politički poticaji pa čak i dogovori o zajedničkom jeziku dobro nam je poznato iz prošlosti. Kamo pak vodi priznavanje subetničke skupine posebnim narodom vidjeli smo proteklih desetljeća. Ali povijest se ponavlja. Početkom ožujka izmjenom Statuta Grada Subotice otvara se mogućnost da se u službenu uporabu uvede „bunjevački jezik“, što će reći „jezik bunjevačkoga naroda“, a što je izazvalo opravdane reakcije i proteste hrvatske zajednice. Nije teško shvatiti da bi takvih pokušaja bilo i u Mađarskoj od strane onih koji na našu sreću, mislim na sreću naše hrvatske zajednice, nisu uspjeli u svom „pokretu“ za priznavanje Bunjevaca kao posebnog naroda.

„Standardnost jezika podrazumijeva autonomnost, normiranost, višefunkcionalnost, ali i, kako su to tumačili praški lingvisti, gipku stabilnost, a to je sposobnost prilagodbe uz temeljnu postojanost. Da bi se jezik mogao smatrati standardiziranim, nužna je i prihvaćenost temeljnih jezičnih normi u jezičnoj zajednici“, kazao je ravnatelj Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje Željko Jozić u nedavnom razgovoru za tjednik Hrvatska riječ.

Pitam se samo tko bi od spomenutih inicijatora za priznavanje Bunjevaca kao posebnog naroda ostvario navedene kriterije. Nažalost, kao i većina govora tako je i bunjevački govor prije mnogo desetljeća zastao na putu da bi mogao pratiti ubrzane promjene na društvenom, gospodarskom i inom polju. Možda je to nekoć davno bilo i moguće kada je bio daleko veći broj bunjevačkih govornika, kada je govor bio živ u raznim društvenim područjima, ali danas, napose poznavajući situaciju na sjeveru Bačke u Mađarskoj, to je ne samo anakronizam, već i nemoguća, pa i potpuno nepotrebna misija.

„Ljepota i bogatstvo organskih govora krije se upravo u njihovoj šarolikosti i neuhvatljivosti, neukalupljenosti i slobodi, nenormiranosti i nepostojanju bilo kakvih pravila“, ističe uz ostalo Željko Jozić.

Doista možemo biti ponosni na bunjevački govor, kao i na posebnosti svih drugih hrvatskih govora u Mađarskoj, jer posebnosti su naše bogatstvo, a ne nešto što nas dijeli.

S.B.

Glasnikov tjedan

je predsjedniku Hrvatskoga sabora u skladu s odredbom članka 15. Zakona o odnosima Republike Hrvatske s Hrvatima izvan Republike Hrvatske, dostavio Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske, aktom od 4. rujna 2020. godine.

Izvješće je na sjednici održanoj 11. ožujka prihvatio Odbor za Hrvate izvan RH. Na temelju članka 89. Poslovnika Hrvatskog sabora, Odbor je navedeno izvješće raspravio u svojstvu matičnog radnog tijela. Predstavnik podnositelja Godišnjeg izvješća informirao je o djelokrugu Središnjeg državnog ureda, koji je definiran člankom 13. Zakonom o odnosima Republike Hrvatske s Hrvatima izvan Republike Hrvatske, a obuhvaća: brigu za zaštitu prava i interesa te očuvanja i jačanja identiteta Hrvata izvan Republike Hrvatske; uspostavljanje, održavanje i promicanje veza te jačanje suradnje s Hrvatima izvan Republike Hrvatske, stvaranje uvjeta za povratak iseljenika/dijasporu u Republiku Hrvatsku i njihovo uključivanje u gospodarski i društveni život te nadzor i koordinaciju navedenih aktivnosti između nadležnih ministarstava, drugih tijela državne uprave i ostalih nositelja suradnje Republike Hrvatske s Hrvatima izvan Republike Hrvatske. Kratko se referirao o programima koji obuhvaćaju šest područja, kako slijede: 1. Programi potpore Hrvatima u Bosni i Hercegovini, 2. Programi financiranja posebnih potreba i projekata od interesa za Hrvate izvan Re-

publike Hrvatske, 3. Programi potpore hrvatskoj nacionalnoj manjini u 12 europskih država, 4. Programi potpore hrvatskim zajednicama u iseljeništvu, 5. Programi stipendiranja studenata pripadnika hrvatskog naroda i 6. Programi učenja hrvatskog jezika u Republici Hrvatskoj. Predstavnik podnositelja je posebno istaknuo važnost povezivanja s Hrvatima u Bosni i Hercegovini, odnosno potporu povratku i ostanku te očuvanju njihove jednakopravnosti što je strateški interes Republike Hrvatske. Istaknuo je kako je za tu namjenu u 2019. godinu izdvojeno 25,8 milijuna kuna, odnosno financijska sred-

stva su raspodijeljena na 89 programa i projekata iz područja obrazovanja i znanosti, zdravstva i socijalne skrbi, kulture kao i ostalih područja poput izgradnje komunalne infrastrukture, izgradnja stambeno-poslovne zgrade i drugo. Govoreći o kriterijima, predstavnik podnositelja je istaknuo kako su birani projekti koji će donijeti dugoročnu dobrobit hrvatskome narodu, kao i zastupljenost svih područja gdje žive Hrvati

u Bosni i Hercegovini. Predstavnik podnositelja Godišnjeg izvješća osvrnuo se i na rad međuvladinih mješovitih odbora za zaštitu nacionalnih manjina. Središnji državni ured kao nositelj poslova, radom nastoji unaprijediti razinu pravne zaštite te očuvati i razvijati nacionalni identitet hrvatske nacionalne manjine u Mađarskoj, Republici Srbiji, Republici Sjevernoj Makedoniji i Crnoj Gori, kao i mađarske, srpske, makedonske i crnogorske nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj. Odbor za Hrvate izvan Republike Hrvatske odlučio je jednoglasno (12 glasova „ZA“), Hrvatskome saboru predložiti: Raspravljanje o Godišnjem izvješću o provedbi Strategije i Zakona o odnosima Republike Hrvatske s Hrvatima izvan Republike Hrvatske za 2019. godinu.

Branka Pavić Blažetin

„*Raspravljalo se o Godišnjem izvješću o provedbi strategije i Zakona o odnosima Republike Hrvatske s Hrvatima izvan Republike Hrvatske za 2019. godinu.*“

6. sjednica Hrvatskoga sabora

Rasprava o Godišnjem izvješću o provedbi strategije i Zakona o odnosima Republike Hrvatske s Hrvatima izvan Republike Hrvatske

Na 6. sjednici Hrvatskoga sabora, 25. ožujka raspravljalo se o Godišnjem izvješću o provedbi strategije i Zakona o odnosima Republike Hrvatske s Hrvatima izvan Republike Hrvatske za 2019. godinu.

Državni tajnik Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske Zvonko Milas podnoseći godišnje izvješće o provedbi strategije i Zakona o Hrvatima izvan Republike Hrvatske za 2019. između ostaloga upozorio je kako se nakon „sramotne“ odluke o uvođenju tzv. bunjevačkog jezika u službenu uporabu bilježe brojne prijetnje Hrvatima u Srbiji, posebno prema predstavnicima hrvatskih institucija. Istaknuo je kako je izostala reakcija Republike Srbije, no da hrvatska Vlada i Središnji ured stoje uz hrvatsku zajednicu i podupiru sve što rade. Naglasio je kako je odluka Skupštine Grada Subotice, kojom bi se u službenu uporabu uvrstio i tzv. bunjevački jezik, neutemeljena u pravnom, stručnom i svakom drugom smislu.

„Njome se krši bilateralni sporazum između Hrvatske i Srbije te daljnje utječe na raslojavanje hrvatske zajednice, izazivajući u njoj strah i nesigurnost, posebno u vrijeme iščekivanja popisa stanovništva u Srbiji“, rekao je Milas te dodao da Hrvatska neće odustati od nastojanja da poboljša položaj Hrvata u Srbiji, ali i ostalim zemljama.

Sabor je uvijestio da su položaj i status hrvatske nacionalne manjine u 12 europskih zemalja, različito uređeni, no da „uz puno poštovanje svih drugih, posebno mjesto zauzimaju Hrvati u Srbiji“.

Među ostalim, Milas je pozdravio i izmjene Zakona o hrvatskom državljanstvu koje pojednostavljaju proceduru za iseljenike, a što će se, vjeruje, vidjeti kroz rezultate nakon što pandemija Covida 19 prođe.

Državni tajnik naveo je i niz drugih programa za Hrvate izvan Hrvatske, poput programa „Korijeni“, ljetne škole „Domovina“, upisa studenata iz iseljeničtva po posebnim kvotama, programa

učenja hrvatskog jezika u Hrvatskoj „Croatikum“, kroz koji je u 2019./2020. dodijeljeno oko 250 stipendija, te internetskog tečaj učenja hrvatskog kojem je pristupilo više od sedam tisuća korisnika.

„Očekujem da suradnja i zajedništvo s Hrvatima izvan Hrvatske budu osnaženi“, rekao je Milas zastupnicima i pozvao ih na „što veći konsenzus na dobrobit naših sunarodnjaka“.

U raspravi je sudjelovao ispred kluba zastupnika Nacionalnih manjina u Hrvatskom saboru Robert Janković zastupnik mađarske nacionalne manjine. On se posebno osvrnuo na položaj „Hrvata u Mađarskoj“, rekavši kako Mađarska vlada pomaže njihove potrebe preko središnje organizacije hrvatske zajednice Hrvatske državne samouprave. Tako je naveo kako je normativna potpora Mađarske vlade u 2019. godini iznosila 48 milijuna kuna. Janković je rekao kako po podacima popisa stanovništva iz 2011. godine u Mađarskoj ima 26 774 Hrvata, iako „oni tvrde da ih ima dosta više“, te naglasio plodnu višedesetljetnu suradnju s Hrvatima u Mađarskoj. Radi se o iznimno dobro organiziranoj manjini koju vlada Mađarske vrlo velikodušno pomaže, koja ima osnivačka prava na odgojnim i obrazovnim institucijama i kulturnim ustanovama, a u izgradnju Hrvatskog kazališta uloženo je tri milijuna eura, rekao je Janković. U svom istupu pozvao je Ministarstvo državne imovine da se iznađe rješavanje pitanja korištenja objekta u Vlačićima na otoku Pagu, jer je to problem i važno pitanje za Hrvate u Mađarskoj.

Kako donosi Hina Saborski zastupnici su pohvalili osnaživanje veza s Hrvatima izvan domovine i rad Središnjeg ureda za Hrvate izvan Hrvatske, ali i upozorili na težak položaj Hrvata u Srbiji, potrebu olakšavanja glasovanja dijaspore i jačanje gospodarskih veza. Hrvati u Vojvodini ostavljeni su na milost i nemilost Aleksandru Vučiću, nemaju nikakva prava, niti predstavnika u Skupštini Srbije, ustvrdio je Miro Bulj (Most) u raspravi o godišnjem izvješću o provedbi strategije i zakona o Hrvatima izvan Hrvatske za 2019. Branko Bačić (HDZ) drži da treba ustrajati na pravnim mehanizmima da se izmijeni odluka o uvođenju bunjevačkog jezika u Subotici, koja narušava poziciju hrvatske nacionalne manjine u Srbiji. Za položaj Hrvata u Vojvodini zabrinut je

i Bojan Glavašević (NZ). Službena vlast stoji iza hrvatske nacionalne manjine u Srbiji, napraviti ćemo sve da zaštitimo naše sunarodnjake, odgovorio je Milas Marijanu Pavličeku (Hrvatski suverenisti) na pitanje hoće li se zaustaviti uvođenje bunjevačkog jezika u Subotici. Kada je riječ o gospodarskoj suradnji, na što su ukazale Marijana Petir (NZ) i Marijana Puljak (Centar), Milas je rekao kako se želi potaknuti povezivanje Hrvata i na tom području. Nastavit će se podupirati projekti Hrvata izvan domovine, ne samo financijski već i na druge načine, najavio je. Marija Selak Raspudić (Most) u raspravi je upozorila da brojni Hrvati izvan Hrvatske nisu tijekom prošlih izbora zbog epidemije koronavirusa mogli pristupiti biračkim mjestima i ostvariti svoje pravo. Na isti problem je ukazao Stephen Nikola Bartulica (DP), koji smatra da bi dijaspori trebalo olakšati sudjelovanje na izborima putem dopisnog ili elektroničkog glasovanja.

Branka Pavić Blažetin

Državni tajnik Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske Zvonko Milas podnosi godišnje izvješće

Prva sambotelska spomen-svetačnost

Ivanu Blaževiću u čast hrvatska molitva, pjesma i himna

„Braća mila! Dost smo zdola! / Serce j' prazno, duša j' gola!
Kot dim su nam se razpali / Stari sanji, ideali.

Zato j' žitak gorka muka; / još i vuk si pozna vuka!
A hervat bi sad hervata / zgrabil za ništ ukol vrata...”

I te su štrofe recitirane iz pjesme Ivana Blaževića pod naslovom 1928., u pondiljak 29. marcijuša, na dan 75. jubileja smrti koljnofskog farnika i gradišćanskoga književnika, koga za tolikimi ljeti odlaska u vječnost, morebit smo začeli iznova otkrivati. K toj priči sliši i to da konačno pred trimi ljeti je oslobođena „tajna”, kade bi mogao počivati jandrofsko-koljnofski dušobrižnik, „književni duplikat” Mate Meršića Miloradića. Crikva sv. Kvirina u Sambotelu, po mišljenju mnogih, jedan je od najlipših Božjih domov u ovom varošu, a pred njom na Salezijanskom trgu je pred petimi ljeti postavljen spomenik na 25. jubilej pohoda varoša, Papi Ivanu Pavlu II. Tod čekamo Koljnofci, Nardarci i Petroviščani da u kripti se skonča sveta maša za neku pokojnu dušu, a falu nam Židanci, ki bi mogli biti povezani s ovom pričom s materine strane Ivana Blaževića. Zvoni nazviščuju da je došao naš čas da prik ulaza na dvor stupimo, po prvi put organizirano, hrvatski poštovatelji gradišćanskohrvatske povijesti ter dojdemo do mjesta, kade si je pred sedam i pol stoljeća našao dom frakanavski sin, sluga Božji. Nije nas preveć po pandemijskom scenariju, koljnofsku delegaciju pelja načelnik Franjo Grubić i farnik, kanonik Antal Németh, a došli su pravoda i poznavatelji i ljubitelji koljnofske hištorije, dr. Franjo Pajrić, predsjednik Društva Hrvati, Geza Völgyi st., bivši tajnik DGHU-a i istraživač koljnofskih vridnosti, kot i njegov sin mladji Geza, ki danas je i donačelnik Koljnofa. Dr. Šandor Horvat ovput se predstavlja jur kot i potpredsjednik Društva sv. Kvirina, a i stari-novi djelatnik prisičke Zbirke sakralne umjetnosti Hrvata u Mađarskoj, uz peljača istoga muzeja, dr. Andraša Handlera. Zvanarednost ovoga skupa leži u tom da sedamdeset i pet ljet je moralo minuti da konačno zastanemo pred spomenmjestom vjekovječnoga počivanja Ivana Blaževića. Na polutamnom hodniku do velikoga oltara koracamo i na pravoj strani

Pred crikvom sv. Kvirina i pred kipom Svetoga Oca Ivana Pavla II.

čisto u nugalju odzgora se najde mramorna ploča Ivana Blaževića/Jánosa Blázovicha. Nije to samostalna ploča nego polovica je posvećena Sándoru Mózeru pokojnomu sudskom službeniku ki je preminuo još pred Blaževićem, 1940. ljeta. „Vječni naš Gospodin, Jezus Kristuš, čudno je to povjerenje da u produženju svojega otkupiteljskoga djela i za podiljenje plodov vlašćega ofrovanja na križu, dao si ufanje ljudem i svojim duhovnikom”, tako začme ugarsku molitvu koljnofski farnik i nastavi: „Izabrao si ljude da oni ostvaruju tvoje Božje plane ovde na zemlji. I u ovoj kripti počivajući naš brat je jedan od onih, koga si pozvao da sve ostavlja i da sprohadja Tebe. On je poslušao Tvoj glas našao se je pri oltaru s Tobom. Zato sad ne vidimo samo kriptu, nego njega pred koljnofskim oltarom, kade je njegova ruka bila tvoja ruka, kad je primio Tvoje sveto tijelo. Vidimo ga na višini prodikalnice, kad je njegov jezik bil Tvoj jezik, kad je nazvistio Evandjelje. Vidimo ga svetom vodom škropiti da ponovo cvate protuljiće žitka. Vidimo ga polag lesov da žalujuće okripi u vjeri, i vidimo ga u spovidalnici kad njegovo

Vijenci na mjestu

Dr. Andraš Handler i dr. Šandor Horvat govorili su o Ivanu Blaževiću

srce s dobrotom Tvojega srca se raduje k vraćanju zabludjene ovčice. Vidimo ga med dicom, pri hiža, polag stelje umirajućih, ali je vidljiv i u crikvenoj tišini sa svojim Meštarom. Vidimo ga klečati polag djelatnoga stola i brižljivoga zbog posla. Svagdir je dostojno nosio najlipši rang svita, kot poslanik Kristuša, karkade se je obrnuo svenek smo u njemu čutili Tebe, vjekovječno smo u njemu poštivali Tebe, Gospodine Jezuš. Velika je bila tajna Božja ku je nosio u svojem srcu, iako se je istrudjao na dugom putu, iako Tvoju svitlinu lica nije mogao svenek pokazati Jezuš, zato mu oprost i ne gledaj njegove ljudske slabosti. Mnoga pokoljenja sa zahvalnošću se spomenu na njegov aldovni dušobrižnički žitak, na njegove obilne molitve", s timi riči Blaževićev koljnofski nasljednik blagoslavlja mjesto počivka, što pak sprohodjaju molitve na hrvatskom jeziku. Etnograf, dr. Šandor Horvat u kratki crta predstavlja Blaževićev žitak, od rodne Frakanave, prik školovanja u Kisegu i Vesprimu do Jure, kapelanstva u Koljnofu, svećeničtvu u ugarski seli i Hrvatskom Jandrofu ter ponovo u Koljnofu, sve do zadnje životne štacije, sambotelskoga špitalja. „Ako se za to pita, kako je umro i zašto je morao umriti, ovde, ja mislim, imamo pitanja nek... Je li shranjao sličenoga oficira u farskoj pivnici, da ili ne, je li shranjao žene u farskoj pivnici, da ili ne, je li mu se je gnjojio hrbat, da ili ne, ar onda kroz toga je došla i upala pluća, to ne moramo pitati, da ili ne. Ar to znamo da se to zabilježilo u matrikule, kad su ga pokopali. A isto tako je pitanje i to, jesu mu li se slomili živci, da ili ne. Mislim da ćemo na ova sva pitanja kasnije dobiti nek odgovor", naglašuje nardarski znanstvenik ki za pjesništvo Ivana Blaževića veli da je oponašao Mate Meršića Milorađića i tematično gledano i u formi, štoveć bio je i pandan gradišćanskoga književnoga velikana. Većinom je imao crikveni, vjerski sadržaj i domoljubne pjesme, odlične su mu dičje pjesmice, a ako se proza gleda, onda se zna da je većinom pisao za se-

Članak iz Hrvatskih novin s datumom 17. 6. 1988., o koljnofskom svečevanju na 100. jubilej rodjendana farnika

U Koljnofu su se spomenuli na ljubljenoga duhovnika 31. marcijuša, u srijedu

oski žitak. Ima memoare, crtice iz žitka, a najvjerojatnije ga moramo titulirati i prvim putopiscem, koga nisu ravnodušnim ostavili dojmi iz stare domovine. Geza Völgyi st. ne zabi napomenuti da je Ivan Blažević ostao u spominku Koljnofcev tako da je jako čuda učinio za narod. Nagovarao je starinu da dicu daju na daljnje školovanje da se izuču meštriju ter da se zaposlu u Esteraju. U neki slučaj i sam je stupio dogovarati djela za Koljnofce. Kako on, tako i koljnofski liktar je mišljenja da ne more se znati, kad je postavljena spomen-ploča Ivanu Blaževiću prvo unutar koljnofske Hodočasne crikve u zahvali, a nekoliko ljet kasnije pak bila pričvrščena na vanjskoj stijeni crikve. „U tu dob teškoga komunizma za gospodina i svećenike se nij' jako smilo govoriti, va crikvu nismo smili hoditi. Polako se sve to zabi, hvala Bogu, a od 1990. ljeta kad se je nešto drugo izmišalo u Ugarskoj, odonda se je začelo govoriti od vjere, od crikve, od svećenikov. Nažalost, mi nigdir nimamo dokumentaciju, da bi bilo kade napišeno, kad je vržena ta tabla u našu crikvu, kad je dolidošla i kad je opet

postavljena. Stari ljudi se spomenu na farnika, ti, ki su preživili Drugi svitski boj i ki su bili u crikveni tanači, s njimi smo snimili razgovore da to ostane", dodaje još Franjo Grubić. Što nalize dosadašnje naše znanje o mučeniku, ki je najvjerojatnije od posljedj pljuskov ruskih katanov umro, dr. Andraš Handler s jednim detaljem još nadopunjuje. Naime, na adresi Ulica Kálvária pod brojem 8, kako to i piše pod imenom Blaževića na smrtnom listu, po popisu stanovništva iz 1946. ljeta živio je János Permayer duhovnik Sambotelske crikvene županije, a i njegov otac pod istim imenom, učitelj sambotelskoga okruga. Tako se lako da zaključiti da pokojnik nije samo bio u ti stan najavljen, nego je moguće da zadnje dane svojega žitka i doživio tamo. U ime Društva sv. Kvirina dr. Šandor Horvat, a u

ime Društva Gradišćanskih Hrvatov u Ugarskoj i Zbirke sakralne umjetnosti pak dr. Andraš Handler položu vijenac. Srce trga i draplje za nas najlipša himna, muški glasi napunjuju uski prostor u tom svišču da ovo sve krene u čast hrvatskomu farniku i književniku. Gvišna sam, bit će jednoč uprav ovako ganutljiv trenutak, kad će Ivan Blažević uz dostojno svečevanje, konačno, na ovom mjestu dobiti mramornu ploču i s hrvatskim natpisom. Obecanje veže Društvo sv. Kvirina...
Tiho

Gradska knjižnica u Baji u vrijeme pandemije

Iako je knjižnica mjesecima zatvorena, posudba je bila moguća sve do 8. ožujka, kada su obustavljene sve osobne usluge

Zbog protuepidemijskih mjera od listopada prošle godine zatvorene su sve kulturne ustanove, među njima i knjižnice. Tako je i u Gradskoj knjižnici u Baji, koja posjeduje fond hrvatskih knjiga. Ipak, tijekom proteklih mjeseci obilježenih pandemijom i izvanrednim stanjem posudba je bila moguća, ali samo nakon dogovora putem telefona. Kako je objavljeno na mrežnoj stranici bajaikonyvtar.hu, zbog pogoršanja epidemiološke situacije od 8. do 29. ožujka obustavljene su sve osobne usluge.

Sukladno zakonskim propisima narodnosne knjižničke usluge u Mađarskoj koordinira Državna knjižnica za strane jezike, a usluge su omogućene kroz mrežu županijskih knjižnica i Knjižnicu „Ervin Szabó” u Budimpešti. Županijske pak knjižnice svoje usluge pružaju putem gradskih ustanova, knjižnica manjih naselja i međuknjižničke posudbe. Knjižnice sa skromnim fondom hrvatskih knjiga u Bačko-kiškunskoj županiji djeluju u 13 naselja, Aljmašu, Bikiću, Baji, Bačinu, Čavolju, Čikeriji, Dušnoku, Gari, Santovu, Sentivanu, Kačmaru, Kečkemetu i Mateviću. Posljednjih godina provedena je obnova seoskih knjižnica kao mjesta informiranja i društvenog okupljanja.

Iako su gradske knjižnice izgubile status bazične knjižnice koji su imale 1970-ih, bajska Gradska knjižnica „Endre Ady” svojevrsna je bazična ustanova s knjižničkim uslugama i narodnosnim sadržajima, a među njima i fondom hrvatskih, njemačkih i srpskih knjiga i drugih izdanja.

Kako radi bajska knjižnica u vrijeme pandemije i izvanrednog stanja, kakvim hrvatskim knjižnim fondom raspolaže i kako se u pandemijskim uvjetima odvija posudba knjiga rekla nam je narodnosna knjižničarka Ildika Filaković.

„Nažalost, knjižnica je proteklih mjeseci zatvorena i ne može se posjećivati, ali posudba je i dalje moguća. Odvija se po utvrđenom redu: čitatelji putem telefona naručuju knjige, po do-

Ildika Filaković, narodnosna knjižničarka Gradske knjižnice u Baji

govoru ih preuzimaju i vraćaju. Naravno, vraćene knjige se stavljaju u karantenu, a nakon određenog vremena vraćaju se u knjižnički fond”, kazala nam je Ildika Filaković. (Tako je bilo sve do 8. ožujka, kada su zbog pogoršanja epidemiološke situacije obustavljene sve osobne usluge, za sada do 29. ožujka, op.a.)

Prema njezinim riječima prošle godine uspjeli su napraviti zakonom propisani inventar. Kako dodaje Ildika Filaković, s jedne strane to je bilo „dobro”, jer su zbog zatvaranja inventar mogli obaviti malo mirnije, ali s druge strane su tužni, jer im nedostaju čitatelji, bez kojih je nemoguće raditi.

Na naš upit nam je kazala kako je posudba hrvatskih knjiga i izdanja posljednjih godina, pa i dulje, nažalost, prilično slaba, što

je prirodna posljedica sve manjeg broja govornika hrvatskoga jezika. Premda uistinu imaju vrijedan fond hrvatskih knjiga, oni koji slabije znaju hrvatski rijetko ih posuđuju. Usto imaju posebno vrijedan fond hrvatskih knjiga za djecu, kvalitetne udžbenike i knjige za učenje hrvatskoga jezika, ali i vrlo lijepe slikovnice. Nažalost, u ovakvim uvjetima, kada se ne mogu posjećivati knjižnice, iznimno je teško, gotovo nemoguće raditi. „Kada prođe pandemija i ponovno se otvore knjižnice, dođite, zaista vrijedi posjetiti bajska knjižnicu!”, poziva stare i buduće čitatelje Ildika Filaković. Naime, posljednjih godina starija se djela po mogućnosti zamjenjuju novima, posebno beletristička, omiljeni romani, ali i druga izdanja. Iskustvo govori da čitatelje pored sadržaja privlače nova, atraktivna izdanja.

Hrvatske knjige na policama mjesnih knjižnica

Nažalost, kao lani tako ni ove godine nisu se mogle ostvariti planirane priredbe za djecu, između ostalog ni tradicionalno županijsko hrvatsko natjecanje u kazivanju stihova i proze, koje knjižnica svake godine suorganizira s bajskom i županijskom hrvatskom samoupravom.

S.B.

Zgrada dječjeg odjela bajske knjižnice

Suradnja Slatina – Pečuh – Voćin

Projekt TaMPeD

Još krajem studenoga prošle godine putem Zoom aplikacije u Osnovnoj školi Josipa Kozarca u Slatini održana je početna konferencija povodom provedbe projekta pod nazivom „Joint elaboration and implementation of a primary school talent management and personality development program“ (TaMPeD), a kojeg će u sklopu Programa prekogranične suradnje Mađarska-Hrvatska 2014.-2020. Interreg, kao glavni partner provoditi OŠ Josipa Kozarca, dok su joj partneri na ovom projektu Sveučilište u Pečuhu i Osnovna škola Voćin.

Razmjena iskustava u području upravljanja talentima

Uz koordinaticu projekta i pedagoginju Osnovne škole Josipa Kozarca Slatina Katarinu Čosić konferenciju je vodila Dražena Vujanović, učiteljica engleskog jezika koja je predstavila projekt ukupne vrijednosti 233 336,60 €, a koji s iznosom od 198 336,10 € sufinancira Europski fond za regionalni razvoj.

Ovaj je projekt namijenjen razvoju i provedbi programa za razvoj darovitosti i korisnika kao inovativnog elementa što će se postići zajedničkom razradom programa koji je usmjeren na rad s darovitim učenicima i razvoj njihovih potencijala te promicanje fleksibilnih putova učenja, uključujući profesionalno usmjeravanje darovitih učenika. Prvi specifični cilj projekta je razvoj izvannastavnih aktivnosti za učenike koji će doprinijeti motivaciji učenika uključivanjem u zajedničke obrazovne aktivnosti za bolje ishode učenja, dok je drugi specifični cilj jačanje sposobnosti obrazovnih djelatnika da prepoznaju, identificiraju i rade s nadarenim učenicima na području Virovitičko-podravске i Baranjske županije. Dugoročni je cilj izgradnja osnove buduće suradnje, pa će se nužno nastaviti razmjena iskustava u području upravljanja talentima, formirat će se nove studijske skupine i tražiti novi okvir suradnje.

Kroz ovaj inovativan prekogranični obrazovni pristup učenici osnovnih škola u Pečuhu, Slatini i Voćinu dobit će informacije o povijesti i kulturi tijekom zajedničkih aktivnosti u zajedničkim učeničkim kampovima i upoznat će zemljopis pograničnog područja, a širenjem novorazvijenog programa škole će se moći

povezati s drugim obrazovnim institucijama u pograničnoj regiji, dijeleći znanje i iskustva. Kao jedan od partnera rad svoje škole je predstavila Ana Pavić, koordinaticu projekta Osnovne škole Voćin, kao i Sándor Jaszenovics, koji je u ime Sveučilišta u Pečuhu također govorio o značaju ovog zajedničkog projekta.

Za vrijeme trajanja projekta od 1. rujna 2020. do 30. travnja 2022. godine škole s obje strane granice, Hrvatske i Mađarske, pokušat će usavršiti jedinstvenu metodologiju za razvoj darovitosti, dok će postojeću osnovu za rad s darovitim djecom pokušati što više razviti kako u sadržaju tako i u opremi. To će im svakako omogućiti sredstva koja im u sklopu projekta pripadaju, tako će OŠ Josipa Kozarca Slatina imati na raspolaganju 82 697,72 €, OŠ Voćin 56 638,88 €, a Sveučilište u Pečuhu 94 000,00 €. Projektom će se isto tako nastojati smanjiti nedostatak obrazovanih učitelja koji bi mogli ovaj posao raditi kompetentno, nabavit će se relevantna literatura, a važan dio trebao bi biti i razvoj osobnosti nadarene djece.

(radioslatina.hr, mf/Foto: Mihaela Feldi)

PEČUH

U Franjevačkoj crkvi u Pečuhu održavaju se jednom mjesečno mise na hrvatskom jeziku. Već se više od dva desetljeća u Pečuhu održavaju mjesečne svete mise na hrvatskom jeziku, uz svetu propovijed ili na hrvatskom ili na mađarskom jeziku, ovisno o osobi svećenika koji drži misu i njegovu (ne)znanju i spremnosti propovijedati na hrvatskom jeziku. Promijenile su se u protekla tri desetljeća i crkve (župe) u kojima su one održavane i svećenici koji su služili svete mise.

Počelo je u Augustinskoj crkvi u kojoj su stoljećima imali mise Hrvati grada Pečuha na materinskom jeziku, izvori govore do početka dvadesetog stoljeća. Slijedila je Župna crkva svete Elizabete u Kertvárosu, čiji je župnik naš Hrvat porijeklom iz Novoga Sela Franjo Pavleковиć. Od siječnja 2020. misa se služi u Franjevačkoj crkvi. Mjeseca siječnja 2021. misu je služio župnik iz Bicsérda Gábrriel Barics, porijeklom Hrvat iz Martinaca. On je služio i svetu misu u veljači te svetu misu u ožujku na blagdan Cvjetnice. Na spomenutim svetim misama pjevao je Ženski pjevački zbor Augusta Šenoe, a okupljaju se u lijepom broju vjernici iz Pečuha i okolnih naselja gdje žive i Hrvati.

PEČUH

Sveta misa na hrvatskom jeziku održana je u pečuškoj Franjevačkoj crkvi na Uskršni ponedjeljak, 5. travnja. Redovita je to, ove godine četvrta po redu, mjesečna misa na hrvatskom jeziku u Pečuhu. Okupio se lijepi broj vjernika, a misno slavlje je kao i svakoga mjeseca novčano poduprla Hrvatska samouprava Pečuha, rekao nam je njen predsjednik dr.sc. Stjepan Blažetin, te su nazočnima po završetku svete mise uručeni i prigodni „slatki“ uskršni darovi. I ovoga puta misno slavlje je služio župnik iz Bicsérda Gabrijel Barić.

Zbirke pjesama Marije Fülöp Huljev „Čuvam te” i Ivana Huljeva „Put do tebe”

U Hrvatskoj je 2021. proglašena godinom čitanja. Za ljubitelje čitanja iz svoje kućne knjižnice preporučam dvije pjesničke zbirke, Marije Fülöp Huljev „Čuvam te” i zbirku njenog supruga Ivana Huljeva „Put do tebe”. Knjige su objavljene u nakladi izdavačke kuće Croatica, a predstavljene su među ostalim u Budimpešti i Undi.

Godine 2015. mnogi su novinski napisi nagovještavali smrt poezije, tvrdeći kako je poezija zapravo već klinički mrtva. Zadnji čavao u njen lijes zabijaju državne kulturne politike, naime, u uvjetima duboke, opsežne gospodarske krize države režu financijska sredstava za kulturu, što obuhvaća i izdavaštvo. O međuodnosu i zastupljenosti književnih formi, poezije i proze na tržištu knjiga najslikovitije govore police u knjižarama. U Hrvata u Mađarskoj svaka riječ tiskana na hrvatskom jeziku od izuzetnog je značaja, jer pored uloge u očuvanju jezika ima i kohezijsku snagu. U nakladi izdavačke kuće Croatica 2019. godine objavljena je zbirka pjesama Marije Fülöp Huljev „Čuvam te”, dok je zbirka njezinog supruga Ivana Huljeva „Put do tebe” objavljena posthumno 2004. godine, dvije godine nakon pjesnikove smrti. O dolasku Ivana Huljeva među gradišćanske Hrvate, točnije u malo selo Undu uvodno govori obiteljski prijatelj dr. Mijo Karagić. Huljev je rođen u Vladislavcima, potom obitelj živi u Primoštenu, Ražinama i Šibeniku. Nakon odsluženog vojnog roka zapošljava se u šibenskoj tvornici metala kao dizaličar. U međuvremenu upoznaje učiteljicu Mariju Fülöp, Hrvaticu iz Unde, s kojom se vjenčao 1975., a godinu dana nakon toga bračni par se nastanio u Undi. Huljev se zaposlio u Lovinu, u tvornici „Elzett”, gdje je radio sve do smrti 2002. godine. U pjesničku zbirku „Put do tebe” na 93 stranice uvršteno je četrdesetak pjesama. Većinom su to ljubavne pjesme pisane standardnim književnim jezikom bez datuma nastanka. Huljevljeva lirika je jako emotivna, puna čežnje i sjete „Otišla si, / Lišće pada / I ljubav se gasi od studeni / dođi na proljeće opet o djevojko mlada...” (Dođi); „Danas evo ljubavi moja, / vratio sam se u kovrdave kose sjećanja. / Da, davno je to bilo, / kad sam u krv ukle-

sao dva ljubavna srca...” (Danas evo); „Tvoje su mi kretnje tako mile, lake / glas ti je tako mio, k'o zvon govori, / al' reci mi zašto iza riječi svake, / u tvom glasu drhtaj – neke tuge zvon.. (Reci mi)”; „Ah, naši dani, / igrom, pjesmom, suzama protkani. / Sjeti se samo kad smo se igrali. / Sjeti se samo kad smo pjevali. / Sjeti se samo kad smo kroz prozor gledali, / suzu za suzom redali...” (Ah, naši dani), kao što i u pjesmama „Čekam te” ili „Čujem”. Drugo lice njegovog stvaralaštva je razigranost, sreća i strastvenost: „Ludo smo se veselili / ti i ja / Na Undi. / Ludo smo se gledali / i ludo se grlili / ti i ja / Na Undi...” (Na Undi); „Lud sam / o ženo, / stran sam,” / a toliko toga imam ti reći / toliko sebe / prosuti ovim podom / toliko stvarnog svijeta ti dati / toliko u podnožje neko stati...” (O ženo); „Tko će mi onda za maglom / želju otpratiti ludu? / Prazne ruke / odavno šapuću želju / da budu pune...” (Želja); „Oh,

tebi ženo / od vremena / skinut ću zastor / oko grudi / i sunce ti staviti / na koljena, / voljet te snagom / nekog ljeta...” (Tebi ženo), ali u ovaj obrazac uklapaju se još i „Ponoćno kupanje” i „O mila” itd. Za pretpostaviti je da su pjesme poput „Za mojim tragom”, „Smrt”, „San”, „Zašto” ili „Sebi nakon ljubavi” nastale za vrijeme pjesnikove bolesti. Iz lirskog opusa Ivana Huljeva izdvojila bih tri pjesme (što ne znači da su ostale manje važne i vrijedne), a to su „Luda glava”, „Ti bi htjela” i „Moje more”, koje tvore zaseban luk. „Pita se jedan putnik patnik / dokle ovako i kud to sve vodi, / pita se, a odgovor leži u vodi. / I zato kaže: / Dunav bi mogao Savu da oplodi, / a ona muško da mu rodi”...

Trenutak za pjesmu

Jedna jedina

Jedna jedina zvijezda
od mnogih na nebu,
jedna sam kapljica
u beskrajnom morju.

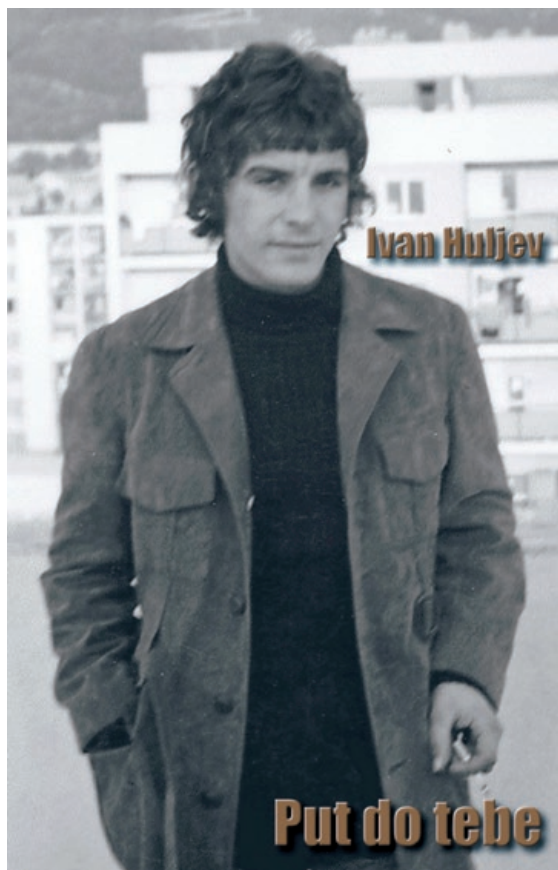
Jedna sam pahuljica
u ledenoj zimi,
jedna sam latica
na bijeloj tratinčici.

Jedna sam žena
ka te uvijek voli,
jedna sam majka
ka za svoje živi.

Jedno sam lice
u prolazu žitka,
jedina za svoje
s dušom čvrsto povezane.

Marija Fülöp Huljev

miješaju zvanje i pripadnost hrvatskoj zajednici, ženstvenost, materinstvo i vjera. Prva cjelina „Kapljice života” možda je emotivno najjača i najviše iskazuje „ulogu žene u svijetu”. U pjesmama „Kapljice života”, „Idem dalje” i „Selekcija” kap po kap, kao i pjesma teče, rezignirano prihvaća vlastitu, ujedno i ljudsku sudbinu. Poput oštrice mača je suprotnost između pjesama „Rič” i „Materinski jezik”, riječ kao osnovna jezična jedinica koja uništava „...jer sablja zna bit jezik / još i nenamjerno...” ili koja vapi za iskrenošću „... trsimo se zato / na razgovor iskreni!”, dok „Jezik materinski” su „Blage riči moje majke, / opomene mudrog čaće...”. Najviše pjesama uvršteno je u cjelinu „Čuvam te”, u kojima se s jedne strane toplo, veselo i opušteno opisuju ljubav „Zagrljaj”, „Strast”, dalmatinski krajolik „More”, „U Šibeniku”, „Promjena” i prvi susreti „Odnos”, „Oči tvoje”; s druge strane bolni

gubitak voljene osobe „U snu”, „Zadnji tren”, „Kod groba” i „Štacije”. Jedina pjesma koja je objavljena s datumom nastanka 09.2015. je „Fali mi...”. „Mrvice radosti” su dakako unuci „Ča sam ja vami? / Premisljiva prošlost. / Ča ste vi za mene? / Opstanak. Budućnost. / Nukići moji.” (Ča smo?). Na kraju se nalazi cjelina „Pred križem”, koja sadrži pjesme vjerskog karaktera. Obje pjesničke zbirke ilustrirao je Štefan Karazman.

(Luda glava) kao početak života; „Ta bi htjela ono nešto / iz filmova i romana, / iz života slavnih dama, / čemu loše knjige uče / i od moga srca ključa, / ta bi htjela nemoguće.” (Ta bi htjela) život ili jasna „muška” poruka ženama, „Ja ne znam što je, al’ opaja mi snagu / taj ljubavnik jedini što divno tepa. / On mogao bi ponijeti mene negdje tamo, / na pučinu, u beskraj, gdje smrt je tako lijepa.” (Moje more). Pjesme Ivana Huljeva je prikupila i dala objaviti Marija Fülöp Huljev.

Pjesnička zbirka Marije Fülöp Huljev „Čuvam te” na 111 stranica donosi 52 pjesme na gradišćanskohrvatskom jeziku, koje su podijeljene u četiri cjeline i nose naslove „Kapljice života”, „Čuvam te”, „Mrvice radosti” i „Pred križem”. „Ako sam u životu imala sreću upoznati i spoznati što je radost i ljubav, a to sam sve imala, taj osjećaj prvenstveno pripada mojoj obitelji. Bilo obitelji u kojoj sam rasla i odrasla ili pak onoj koju sam s pokojnim Ivom stvarala i štitala kao nadraži i najljepši svijet. Zahvalna sam sudbini što sam upoznala Ivu, što sam ga imala u čvrstom zagrljalju, zahvalna sam zbog mirisa mora, zahvalna sam i zbog bolova...” misli su to Marije Fülöp Huljev, koje u svom uvodu navodi dr. Mijo Karagić. Pjesnikinja u svakom segmentu zbirke ispisuje iz sebe bol i neopisivu tugu zbog gubitka voljene osobe. U njenom lirskom subjektu suptilno se

Sjećanja

Čudna, gorka uspomena moja,
od nje samo more puno suza,
a budućnost iščezla je sama,
ostalo je samo breme golih grana.
Mnogo mi je noći u besanju prošlo
misleći draga samo na tebe.
Strast, misli, gledajući onu
što mislimo stvorih samo je za se,
i kad novi dan opet svane
i kad vidjeh tvoj lik draga
opet prostruji kroz krhko mi tijelo
još jača ljubav i nova nada.
Tebi tvoje retke pišem draga
tebi pišem da se sjetiš mene,
dok još živim na tom tužnom svijetu
jer mi život sporo al’ sigurno vene.
I ovom pjesmom misli su mi stale
al’ malena suza u oku zablista
istinska suza kao kristalna rosa
istinska, kao što je naša ljubav čista.
Kad ćeš čitat ove retke moje
bijedne riječi onog tko te voli
potom snivaj slatki sanak draga
ja ću maštati, dok srce i dalje
trpjet će i boliti.

Ivan Huljev

Listajte i čitajte pjesničke zbirke Marije Fülöp Huljev „Čuvam te” i Ivana Huljeva „Put do tebe”, vjerujem da ćete nakon izvjesnog vremena i vi osjetiti titraj pjesničkog dijaloga.

Kristina Goher

Undanska Glavna ulica za godinom

Na marginu obljetnice

110. obljetnica smrti slavnog opernog pjevača Franje Stazića

Operni pjevač europske slave Ferenc Xavér Stéger (Franjo Stazić) Vatroslava Lisinskog upoznao je u Zagrebu kada je imao dvadeset godina. Nakon uspješne trodesetljetne karijere, tijekom koje je pjevao sve uloge tenora, 1874. se povukao u rodnu Senandriju, gdje je preminuo 1. ožujka 1911. godine.

Stanovnici Senandrije već su i prije dvjestotinjak godina održavali široke odnose sa suvremenom Europom. Gradski trgovci trgovali su vunom, duhanom, rižom, uljem i raznovrsnim začinima, koji su pristizali s turske granice, dok su vinari gotovo svakog mjeseca posjećivali velike gradove starog kontinenta, krećući se ulicama Venecije, Dubrovnika, Krakova ili Sankt Peterburga kao da su u tadašnjoj Pešti-Budimu. Stoga i ne iznenađuje da se taj gradić nadomak Budimpešte često naziva i biserom Zavoja Dunava, te slovi kao grad umjetnika i umjetnosti, muzeja, galerija i izložbenih prostora. Grad ponosnih Dalmatina, koji je pored brojnih slikara, kipara i skladatelja svijetu dao i slavnog opernog pjevača Ferenc Xavéra Stégera, kojeg je Dimitrije Demeter pohrvatio u Franju Stazića. Ukoliko u taj lepršav i smiren grad doputujete prigradskim prijevozom i krenete prema njegovom centru, naići ćete na jednokatnu kuću iz 19. stoljeća, koja je poznata i po zbirki djela slikara i grafičara Jenőa Barcsajja. Na njenom pročelju stoji spomen-ploča, koja nam govori da je 3. prosinca 1824. godine ovdje rođen Ferenc Xavér Stéger (Franjo Stazić), kako se u mađarskoj stručnoj literaturi često govori „Erkelov pjevač” ili „mađarski Pavarotti 19. stoljeća”. Stazić se školovao u rodnom gradu, a potom pohađao gimnaziju u Budimu i Jászberényu. Krenuo je očevim stopama, posvetivši se ljekarničkim studijama u Pešti. Već kao student naučio je svirati violinu i klavir, pjevao je u zborovima. S diplomom u džepu, u dobi od 20 godina radi kao pripravnik prvo u Senandriji, a potom u Ostrogonu i Bjelovaru. Kako je hrvatska glazbena publicistica i operna kritičarka Marija Barbieri 2013. napisala u napisu objavljenom na portalu Opera.hr, orguljaš bjelovarske župne crkve Alojzije Fleišer-Mesarić doveo je Stazića u Zagreb, preporučivši ga Lisinskom da ga poučava pjevačkoj tehnici. Stazić je debitirao 10. siječnja 1846. kao Edgardo u Donizettijevoj „Luciji di Lammermoor” u izvedbi jedne talijanske družine, dok je na praznim predstavama operne „Ljubav i zloba” 28. ožujka 1846. pjevao vrlo zahtjevnu ulogu Vukosava. O njemu je 1846. godine Stanko Vraz u Danici Ilirskoj napisao: „Gospodin Stazić pjevao je parvoga tenora neobičnom, slušaocce uzhitjujućom vatrom, i jasnim, što se krepkosti, friškoće i visine tiče, zaisto redkim glasom i kretao se je kao izkusni predstavljatelj. Malo će se naći tenorah i u glavnih gradovih, koji bi bili kadri tolikim uspjehom ovu tešku zadaću izvesti. Za podati ponjatje o visini ovoga cvatućeg neobičnog tenoroga glasa onim, koji muziku razumiu, navodim, da je u svojoj osvetnoj ariji u drugom činu visoki cis iz punih parsah najvećom silom i lakoćom izrinuo, što se u sadašnje doba, gdi tako malo dobrih tenorah na svetu ima, upravo medju muzikalna čudesa brojiti može. I on je bio uznešenim pleskanjem i uzvikom za svoje prekrasno pevanje od strane občinstva naknadjen.”. Stazić je profesionalnu karijeru započeo u Pešti i nastavio u Pragu, a od 1853. postao je članom bečke Dvorske opere. „Svojim krasnim glasom sjaja i snage herojskog tenora s briljantnim visinama, sigurnom pjevačkom tehnikom i sugestivnom interpretacijom, s lakoćom je svladavao vrlo širok i raznolik repertoar. Intonacija mu je bila čista, dikcija uzorna, pjevačka inteligencija razvijena”, piše o Staziću Marija Barbieri. Stazić je gostovao u mnogim velikim europskim kazalištima i prvi je hrvatski pjevač koji je nastupio u Scali. Službene narodne novine Carsko-kr. o Staziću su napisale: „Lieti godine 1844. dodje u Zagreb nepoznat mladić iz Bielovara, gdi se bavio kao liekarnički subjekt i gdi je u veselim krugovima svojim, umiljatim glasom pozornost tamošnjih domorodacah na se povuko. (...) On se neda dugo nagovarati, već ni dva, ni tri pohiti u Zagreb. Pervi hod, koi tu učini, bio je k gosp

Franjo Stazić

Spomen - ploča na rodnoj kući u Senandriji

Štrigi, komu otkrije svoju namieru. Toj se odmah osviedoči da se u gerlu mladahnoga prišelca nalazi ono, što je tako dugo badava tražio i primi ga otvorenim naručajem kao rođena brata. Visoki A bio je nadjen i konac svakoj kini. Taj mladić nije nitko drugi bio nego gospodin Stazić koi je za biekoliko godinah poslie pod imenom Dteger postao jedan od najslavnijih tenorah našega vieka.”. Nakon 1858. Stazić se više nije vraćao u Hrvatsku. Ulogom Wilhelma u operi „Mignon” Ambroisea Thomasa u budimpeštanskom Narodnom kazalištu oprašta se od pozornice. „Vitez kraljevskog španjolskog reda, posjednik hessen-darmstadtске zlatne medalje za znanost i umjetnost, počasni član nizozemskog i zagrebačkog glazbenog zavoda, jedan od osnivača Peštanskog konzervatorija umro je 1. ožujka 1911. na svom posjedu u rodnom Szentendreu”, navodi Marija Barbieri. Zahvaljujem na pomoći predsjedniku Hrvatske samouprave Senandrije Đuri Benkoviću.

Kristina Goher

Ameriku sanjati

40 ljet od avanturističkoga disidiranja

U dinstvu mnogi moji petrovski prijatelji sanjali su Ameriku. Gustokrat je zemlja obećanja bila i tema u naši pominkanji. Malo je bilo ovde familijov, ke nisu imali sine i kćeri ter nukiće u dalekoj zemlji, zato neki s pravom, potajno su mislili, a javno i izrekli da će se jednoč otpraviti. Kad su bili droti pod komunizmom okol sela, pravoda je bilo rič samo o ilegalni odlaski, kasnije pak neki su se udali, oženili, ali za putovanjem u Ameriku i ostali na tom poželjnom kontinentu. Još se spomenem koja je tuga bila u selu, kad se je na noge spravila vist 23. februara 1981. ljeta da su četiri dičaki „nestali“. Petar Meršić, Lajoš Janny, Jožef Soldatić i Štefan Jurašić dan prlje su u noći zakoraknuli prik Austrije, prema lipšoj budućnosti. Kotrigi familije ki su pak ovde ostali, suzami su u najdibljem kutu srca shranjali bol i tugu.

24. februara 1981. ljeta od disidiranja Petrovišćanov ovako je izvistio austrijski lokalni list, pod naslovom „Četiri Ugri su pobjedili Željeznu zavjesu“: „U krčmi Eberave gosti kod stola su dolihitili šnapsker-karte kad su u krčmu nutrastupili četiri, sa snigom pokrti, junaki, kratko iza polnoći. Mladi Ugri, u starosti od 19 do 22 ljet, uspješno su u pondiljak u noći pobigli u Austriju. Ditići su po profesiji limar, automehaničar, šofer i boltoš, svi su rodnom iz Petrovoga Sela. Kako su povidali, nedilju navečer su se strefili kod sina petroviskoga krčmara, a u Presovu su lipo počekali da se zaškuri i u nediljnom svečanom rublju su se ganuli k hataru. Iako je bio snig, morali su se shranjati pred katani, ali kad su zašli na susjednu zemlju, po noćni svitlina su se orijentirali. Tri i pol ure su hodili u zimi i capetali u snigu, dokle su zašli do restorana Buch. Tod im je u službu

Petrovišćani u logoru za bigunce u Traiskirchenu 1981. ljeta

Tuvaruši danas u Americi (sliva) Jožef Soldatić, Lajoš Janny, Štefan Jurašić i Petar Meršić

tumača stao László Schober, djelatnik benzinske pumpe i veljek je platio piva da se bigunci malo stoplu. Kasnije su u logor u Traiskirchen zašli“, tako se šte u članku. To već od nji znamo da su se tod našli s još jednim Petrovišćanom Jožefom Horvatom (Koka), gdo je par misec prlje uskočio. U logoru su ostali 4-5 misec, ali spolom su djelali na različiti mjesti, dokle nisu dobili pozivnicu u Ameriku, kade su svi imali svoju rodbinsku pozadinu. Ta novinska stranica pravoda je danas veliki kinč u americkom stanu, a i na pomoć u spominjanju. Okrugli jubilej bižanja pred komunističkim režimom i

napušćanja rodnoga kraja pred četrdesetimi ljeti ponovo je skupadonesao prijatelje ki tako kot i doma, i u novoj domovini su ostali tuvaruši, tako kot i njeve hižne družice i dica. Kako su rekli, na početku je najteže bilo naučiti se po engliški, prilagoditi se k novoj okolnosti, ali svi su našli to, što su i iskali. Za ništ se ne moru tužiti, srični su i gustokrat dojdu skupa. Pri ovi spravišći se med sobom pominaju po hrvatski, dokle dica, nažalost, ne poznaju već jako čaćine ugarske, a ni hrvatske riči, ali čuvaju tradici-

je i lipe spominke na rodni kraj svojih ocev. Tvrdu, želju za domovinom nimaju već, kad vekši dio žitka su jur „potrošili“ u Americi i ne namjeravaju se vratiti i zbog dice ne, što je u jednu dob bila moda, da su u mirovinski dani Petrovišćani došli najzad, domom. „Svi su naši plani ostvareni, blaženi smo, zdravlje nas još služi i dobro se ćutimo“, poručili su negdašnji bigunci, Šmuk, Konjek, Tuti i Loli, prez kih pak je petroviska prošlost, sadašnjost i budućnost kvizno pretpila odredjene falinge.

Tiho

Članak u austrijski novina o bigu Petrovišćanov

Počinje obnova lukoviške crkve

Martinački župnik Ilija Ćuzdi nakon što su krajem ožujka skinute skele s martinačke crkve iste postavlja na lukoviškoj gdje će uskoro početi promjena krova i krovništva. Prema riječima predsjednice Hrvatske samouprave Lukovišća samouprava je krajem 2019. za obnovu krovništva od Državnog tajništva za odnose s vjerskim zajednicama i narodnostima Ureda predsjednika dobila 20 milijuna forinti.

Rekla mi je kako bi za obnovu koja se ne može dalje odlagati po procjenama stručnjaka trebalo i do sto milijuna forinti. Spomenutoj svoti od 20 milijuna forinti biskupija je dodala osam milijuna te je obećala i nadoknadu troškova radova koji se moraju izvršiti nad glavnim oltarom. Poslije Uskrsa će početi radovi prve faze obnove. Za drugu fazu se sada lobira, a pomoć su obećali i parlamentarni zastupnik László Szászfalvi i glasnogovornik Hrvata u Mađarskom parlamentu Jozo Solga. Lukoviška crkva Majke Božje Srpnice je barokno zdanje sagrađeno u 18. stoljeću, godine 1737., dok je župni dvor sagrađen 1855. Zaštitnica crkve je Srpnja Gospa, te je i seoska bučura na Srpnicu 2. srpnja. Crkva je zaštićeni spomenik kulture. Martinačka župa je jedina „hrvatska župa“ u Pečuškoj biskupiji.

Župnik Ilija Ćuzdi (Csuzdi Illés) ima pod župom naselja u Baranjskoj i naselja u Šomođskoj županiji u kojima žive Hrvati, među kojima je i Lukovišće s prekrasnim baroknim crkvenim zdanjem koje je zaštićeni spomenik kulture.

I malo povijesti. U Lukovišću je 1721. godine utemeljena filijala rimokatoličke župe Sigeta. Crkva je 1747. godine posvećena Gospi Srpnjoj. Crkvene matice se vode od 1747. godine. Materinski jezik godine 1880. je hrvatski, mađarski; 1910. hrvatski, mađarski, 1940. mađarski, hrvatski.

Branka Pavić Blažetin

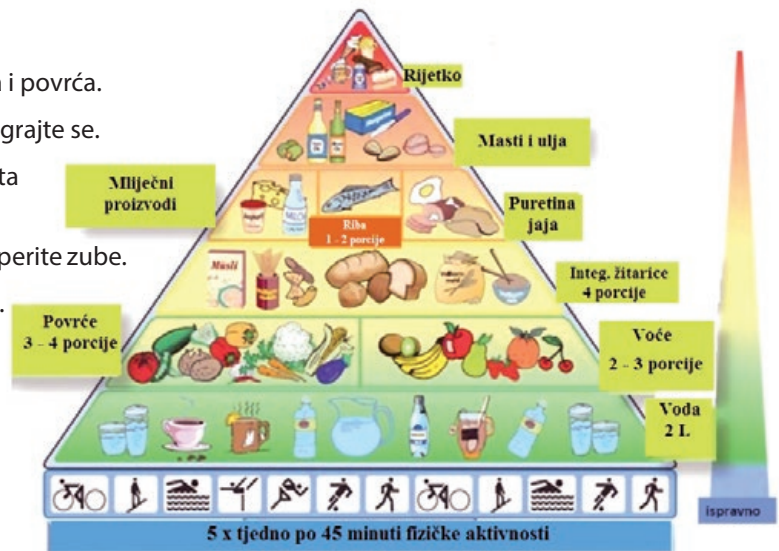
FOTO: BISERKA BRATNER

Mala stranica

10 savjeta za zdravlje

- Jedite zdravu hranu dnevno pet puta: mnogo voća i povrća.
- Budite fizički aktivni svaki dan: trčite, vozite bicikl, igrajte se.
- Boravite na svježem zraku svaki dan, barem dva sata dnevno.
- Pripazite na svoju higijenu: perite ruke, tuširajte se, perite zube.
- Pokušajte smanjiti stres za svoje mentalno zdravlje.
- Spavajte dovoljno, barem osam sati.
- Ne pušite.
- Izbjegavajte alkohol.
- Cijepite se.
- Redovito provjeravajte svoje zdravlje.

Mali kviz znanja

Zaokruži točno ili netočno! Ako si nesiguran/nesigurna u odgovoru potraži pomoć na internetu!

1. Glavni dijelovi tijela su glava, vrat, trup i udovi.
TOČNO NETOČNO
2. Udovi su oko i nos.
TOČNO NETOČNO
3. Prsa i udovi nalaze se na prednjem dijelu tijela.
TOČNO NETOČNO
4. Cijelo tijelo je prekriveno kožom.
TOČNO NETOČNO
5. Na glavi raste kosa.
TOČNO NETOČNO
6. Glavu i trup povezuju udovi.
TOČNO NETOČNO
7. U jednom danu hranu treba rasporediti u pet obroka.
TOČNO NETOČNO
8. Za večeru treba jesti kaloričnu, tešku hranu.
TOČNO NETOČNO
9. U jednom danu dobro je popiti osam čaša vode.
TOČNO NETOČNO
10. Navečer ne treba prati zube.
TOČNO NETOČNO

volim
zdravlje

Tema noći knjige 2021.: Ljekovita moć knjige

Kada govorimo o knjigama, volimo ih isticati kao riznice znanja, vrelo zanimljivih priča i inspiracije. No snaga pisane riječi očituje se i u njezinoj sposobnosti da utječe na nas, mijenja naš doživljaj svijeta i sebe samih, omogućuje nam susret s „drugim“, nepoznatim, razvija empatiju i suosjećanje. U Noći knjige 2021. stoga vas potičemo da razmišljate o ljekovitim moćima knjiga – u razdobljima društvenih i intimnih kriza, kada im se okrećemo tražeći odgovor na pitanja koja nas muče. Katkad će odgovori koje u njima pronađemo biti utješni, katkad uznemirujući, a neki će sigurno i duboko protresti naša temeljna uvjerenja.

Veliki Fjodor Mihajlovič Dostojevski, kojem ove godine proslavljamo 200. obljetnicu rođenja i 140. obljetnicu smrti, u baštinu nam je ostavio sljedeću misao: „Kada je bogatstvo izgubljeno – ništa nije izgubljeno, kada je zdravlje izgubljeno – skoro sve je izgubljeno.“ Mogu li nam, i kako, knjige pomoći u održavanju zdravlja pojedinca i društva? Koje bismo knjige kao lijek „prepisali“ sebi i drugima – i zašto? Može li se svakom vremenu preporučiti neka knjiga kao lijek? Koju bismo literaturu ponudili kao spas vremenu u kojem danas živimo?

Zavirite u svoje kućne, školske, institucionalne apoteke i u njima potražite ljekovitu literaturu. Svojim angažmanom u Noći knjige 2021. pomozite nam da dokazemo tvrdnju kako zdravlje nije samo odsustvo bolesti već i prisustvo knjiga u našem životu.
<https://nocknjige.hr/>

Vrijedi ostati u Sumartonu

Pomursko selo Sumarton uvijek je bilo ponosno na svoje nasljeđe svetog Martina: nedvojbeno je da je selo Sanctus Martini, Zenthmarton, kasnije Sumarton, nazvano po tom svecu. Selo je 60-ih godina prošlog stoljeća brojilo više od 1200 žitelja, 1990. godine već samo tisuću, a danas ima nešto više od osamsto (811) stanovnika. U Sumartonu se na posljednjem popisu stanovništva kao pripadnik hrvatske narodnosti izjasnilo 41% stanovnika. Na čelu sela je mladi načelnik József Mihovics, čije ime odaje hrvatsko podrijetlo, međutim ne govori hrvatski jezik, iako od svog rođenja živi u Sumartonu. Načelnik na hrvatske vrijednosti sada već gleda drugačije i žao mu je što je zanemario jezik, jer smatra da na pograničnom području poznavanje jezika predstavlja veliku vrijednost. Naselje je ostvarilo niz prekograničnih projekata s hrvatskim partnerima s druge strane granice. Mladi načelnik želi da mladi Sumartinci od „otići ili ostati“ izaberu ono drugo, zbog toga će raditi na tomu da Sumarton bude mjesto u kojem ljudi rado ostaju živjeti i ne zaboravljaju svoje korijene.

Slično drugim manjim naseljima Sumarton se bori s problemom starenja stanovništva i odlaska mladih u gradove i inozemstvo. Novi načelnik želi taj trend zaustaviti i mladim obiteljima omogućiti da u selu pronađu odgovarajuću sredinu za život i resurse koje nudi život na selu. Poradi toga po mogućnosti pokušava osigurati uvjete modernog življenja. Smatra kako pri tomu važan faktor predstavljaju odgojno-obrazovne i zdravstvene ustanove, pa samouprava posebnu pozornost pridaje dječjem vrtiću. Vrtić je nedavno obnovljen, dobio je nove sanitarije, omogućen je pristup osobama s invaliditetom, izveden je novi sustav grijanja i hlađenja, na krov su postavljene solarne ćelije, dok je vanjska izolacija zgrade ostvarena još za vrijeme prethodnog načelnika. Kupljen je i novi namještaj, u čemu je sudjelovala i roditeljska zajednica. Trenutno dječji vrtić pohađa 27 malšana, što je odličan broj za jednu skupinu. U selu je prije četiri godine zatvorena hrvatska područna osnovna škola, od tada djeca pohađaju hrvatsku školu u susjednom naselju (2 km). Inače, naselja čine zajedničko okružno bilježništvo, dvije samouprave izvrsno surađuju. Naselje ima i moderan dom zdravlja u kojem se pacijenti primaju četiri dana tjedno, djeluje i patronažna sestra te područna ljekarna, dva dana tjedno. Zbog problema starenja stanovništva potrebne su dodatne aktivnosti, pa samouprava na temelju ugovoru s Centrom za skrb o starijima brine o devedeset umirovljenika, srećom su to korisnici kojima je potreban samo jedan dnevni obrok. Mogli bi se zbrinuti i umirovljeni-

Načelnik Sumartona József Mihovics

ci kojima je potrebna veća njega, naime, prethodno čelništvo sela prodalo je zgradu bivše škole jednoj tvrtki koja je želi pretvoriti u dom za stare i nemoćne. Kako saznajemo od načelnika Józsefa Mihovicsa, ta tvrtka nije odustala od projekta, samo ih usporava pandemija. Prema sporazumu dom bi zapošljavao mještane:

„Dom za stare i nemoćne omogućio bi radna mjesta za nekoliko obitelji, tako bi se stvorila radna mjesta, jer smatram da najveći uzrok odseljavanja upravo njihov nedostatak. Razmišljamo i o daljnjim mogućnostima zapošljavanja. U mjestu ima nekoliko obiteljskih poljoprivrednih gospodarstva koja proizvode kvalitetne proizvode, želimo da i drugi krenu tim putem. Nedavno je

dovršena gradnja tržnice domaćih proizvoda, samo čekamo da prestane pandemija i tržnica može započeti s radom. Razmišljamo o održavanju redovitih sajмова i nadamo se da će neke obitelji razmisliti o mogućnosti pokretanja obiteljskog gospodarstva. Sumarton ima vrlo dobre prekogranične veze, bilo bi zanimljivo pozvati i međimurske izlagače, organizirati tematske sajmove, stručna predavanja i savjetovanja“, rekao je načelnik.

Tržnica domaćih proizvoda ostvarena je u sklopu Regionalnog operativnog programa i osim sajмова omogućuje i organiziranje raznih programa. Osim navedenih investicija u sklopu Programa „Mađarsko selo“ asfaltiran je dio ceste u Ulici Rákóczy, a provode se i manji zahvati na objektima samouprave. Prema planu u blizini Seoskog doma, gdje se održavaju veće priredbe, treba se sagraditi prostor za okupljanje zajednice, u tu svrhu samouprava je otkupila bivšu slastičarnicu. U tu sliku uklapa se i župni dvor, koji se upravo preuređuje u Hodočasnički dom. Inače, što se tiče kulturnih priredbi Sumarton je prije pandemije bio među najaktivnijim pomurskim naseljima, u čemu su važnu ulogu imale mjesne civilne udruge, Kulturno umjetničko društvo Sumarton, Nogometni klub „Naprijed“, Vinska udruga svetog Martina i Društvo drvorezbara Sumartona. Jedna od turističkih atrakcija je i obližnji vinograd s prekrasnom prirodom kamo rado odlaze izletnici, ljubitelji vina i prirode, a naselje ima i veliko nogometno igralište na kojem još uvijek ima navijača kada se održavaju utakmice, te mladim obiteljima omogućuje besplatno bavljenje sportom.

Beta

Tržnica domaćih proizvoda

Muzej Domovinskog rata – Turanj

Muzej Domovinskog rata – Turanj nominiran je za najstariju i najugledniju europsku muzejsku nagradu – Europski muzej godine (EMYA 2021.), pripočili su iz ovog karlovačkog muzeja.

Muzej domovinskog rata za ovu prestižnu nagradu nominirao je Europski muzejski forum (EMF), a za glavnu nagradu „European Museum of the Year Award“ natječe se uz još 27 europskih muzeja.

Prestižne nagrade Europskog muzejskog foruma već su tradicionalno mjerilo za inovacije i najbolje prakse muzejskog sektora na cijelom kontinentu. Muzeji nominirani za nagrade Europskog muzejskog foruma prošli su kroz strogi postupak ocjenjivanja pa je ova nominacija velika međuna-

FOTO: BRANKA PAVIĆ BLAZETIN

rodna pohvala muzejske struke Muzeju Domovinskog rata Karlovac - Turanj.

Europski muzejski forum gotovo 45 godina promovira ulogu muzeja u europskom suvremenom društvu i podržava muzeje koji pokreću, stvaraju i razvijaju svoje institucije kao građanske prostore za istraživanje europske baštine. Nagrade se dodjeljuju na konferenciji koja se održava svake godine, a na kojoj vodeći muzejski profesionalci i kandidati predstavljaju svoje muzeje te reinterpretiraju muzejsko djelovanje.

Maja Raguž

ENERGETSKA OBNOVA SALANTSKOG DOMA KULTURE

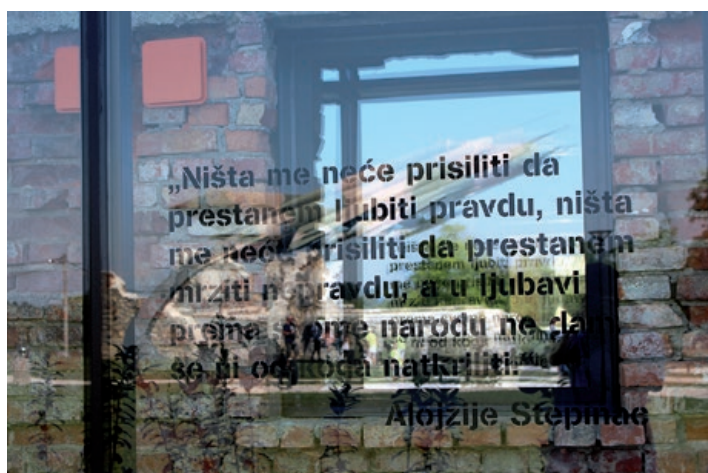
Mjesna samouprava Salante dobila je natječajnu potporu za energetska obnova salantskog Doma kulture. Ugovor o dodjeli bespovratnih sredstava za energetska modernizaciju Doma kulture potpisan je 11. ožujka.

Cilj projekta je razvoj energetske učinkovitosti i energetska obnova postojeće zgrade s ciljem da jedno od najvažnijih mjesta okupljanja seoske zajednice postane suvremenim prostorom, uz smanjenje troškova održavanja i unapređenje učinkovitosti pri ostvarivanju programa i djelovanju Doma kulture.

Prema planovima osuvremenit će se sustav grijanja, ugraditi solarni sustav, izvršiti vanjska izolacija po predviđenim parametrima za što su dobivena sredstva, poboljšati pristup, a sve u skladu sa suvremenim energetska standardima i smjericama Europske unije po pitanju energetske učinkovitosti. Radovi se planiraju izvršiti još 2021. godine u nadi kako će učiniti rentabilnijim zgradu i njenu dugoročno ekološki prihvatljivu održivost.

SALANTA

Kako Mjesna samouprava Salante donosi na svom društvenom profilu, obnovljene su učionice u salantskom hrvatskom narodnom vrtiću. U prizemlju su obnovljene dvije učionice, obojeni su zidovi i izbrušen parket. Istovremeno vrtić je uspješno sudjelovao u programu „Labda“, gdje je i pobijedio. Krajem ožujka samouprava je pozvala stanovnike na društveni rad. Uređeno je drveće oko jezera, obrezane su grane i pomlađena stabla. Uređen je prostor oko salantskog jezera u organizaciji Udruge salantskih ribiča.

Dodijeljena državna odlikovanja povodom nacionalnog praznika 15. ožujka

BUDIMPEŠTA, 15. ožujka 2021. (MTI) – Povodom državnog praznika, 15. ožujka, predsjednik Mađarske na prijedlog premijera dodijelio je državna odlikovanja. Popis dobitnika odlikovanja objavljen je u ponedjeljak u Mađarskom službenom listu.

Za široko predstavljanje mađarsko-hrvatske kulturne povijesti i ulogu u ostvarenju izložbe „Ars Et Virtus: Hrvatska-Mađarska. 800 godina zajedničke kulturne baštine“ Mađarskim zlatnim križem odlikovana je povjesničarka umjetnosti, kustosica i programska direktorica Galerije Klovičevi dvori u Zagrebu Petra Vugrinec.

Za široko predstavljanje mađarsko-hrvatske kulturne povijesti i ulogu u ostvarenju izložbe „Ars Et Virtus: Hrvatska-Mađarska. 800 godina zajedničke kulturne baštine“ Mađarskim zlatnim križem odlikovan je ravnatelj Galerije Klovičevi dvori u Zagrebu Antonio Picukarić.

Spomen-spravišće u umočkom cimiteru

U spomen nedavno preminuloga načelnika Umoka, Attila Horvatha, na inicijativu Geze Völgyija ml., donaćelnika Koljnofa i u organizaciji Marije Pilišić, zastupnice Hrvatske samouprave Jursko-mošonsko-šopronske županije, dan kasnije sproveda, koji je održan u užem familijarnom krugu, 31. mrcijuša, u srijedu, od 18 uri su skupaspravljeni poštovatelji, prijatelji, kolegari, političari, okol groba umočkoga poglavara i zastupnika Hrvatske samouprave Jursko-mošonsko-šopronske županije. Zbog pandemije došao je mali broj predstavnika, ali nazočni su se dostojno spomenuli na pokojnoga, komu je uz hrvatski jezik i po ugarski zbogomdao predsjednik Hrvatske samouprave Jursko-mošonsko-šopronske županije, Štefan Kolosar. Uz molitvu, ružic i nažganje svić, Koljnofski tamburaši su odsvirali polag drugih jačak i „Pjesmu rastanka“.

Dragi naš prijatelj, Attila, neka Ti bude laka umočka zemlja!

Tiho

PEČUH

Kako saznaje Hrvatski glasnik, dekan Osječkog vojnog dekanata prečasni Vladislav Mandura prihvatio je poziv generalnog konzula Republike Hrvatske u Pečuhu, Drage Horvata, te će predvoditi Misu za Hrvatsku Domovinu. Misa se planira održati 23. svibnja 2021. godine s početkom u 16 sati u Franjevačkoj crkvi u Pečuhu. Bit će to redovita misa na hrvatskom jeziku, koja se održava u pečuškoj Franjevačkoj crkvi.

VANCAGA

Vancaška osnovne škole u Baji izvijestila je javnost kako se s obzirom na izvanredno stanje, pored osobnog upisa djeca za školsku godinu 2021./2022. godinu mogu upisivati i online. Mogućnost elektroničke prijave prvaša otvorena je od 10. travnja 2021. godine na platformi KRÉTA: <https://eugyintezes.e-kreta.hu/kezdolap>. Platforma za e-upravu „Upis u osnovnu školu“ (BÁI) otvorena je do ponoći 16. travnja. Pri online upisu potrebni izvorni dokumenti trebaju se predočiti najkasnije do prvog dana nastave, to jest 1. rujna 2021. godine. Upis za novu školsku godinu može se obaviti i osobno 15. i 16. travnja, uz pridržavanje protuepidemijskih mjera i prethodno usuglašavanje termina putem telefona (79/325-422) ili mailom (titkarsag@szamk.hu). Mjesto upisa: 6500 Baja, Ulica Dózsa György 131-133, zgrada „B“. Prvaši će obavijest o primanju dobiti najkasnije do 23. travnja 2021. godine. Napominjemo kako je Vancaška osnovna škola jedna od dviju gradskih obrazovnih ustanova s predmetnom nastavom hrvatskoga jezika.

SANTOVO

Prema centralnim propisima, upis prvaša za školsku godinu 2021./22. g. u Hrvatskoj osnovnoj školi u Santovu održat će se 15. i 16. travnja, prijepodne između 8 i 12 sati u ravnateljskom uredu ustanove (Ulica Ferenc Deáka 17.). Za upis su potrebni osobni dokumenti djeteta i roditelja. Upis u vrtić održat će se 19. i 20. travnja.